

РОЛЬ І МІСЦЕ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

THE ROLE AND PLACE OF STATE REGULATION OF EDUCATION IN THE SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION

Неефективне державне управління та регулювання освіти гальмує економічне зростання, суспільний прогрес та розвиток здібностей особистості, створює перепони для їх реалізації.

Метою статті – здійснити системний аналіз теоретико-методичних основ державного управління та регулювання системи освіти в Україні.

Теоретичною базою дослідження були праці вітчизняних і зарубіжних учених, наукові дослідження щодо державного управління та регулювання освіти в Україні.

Зазначено, що розробка та впровадження в життя конструктивних реформ потребує розробки нових механізмів державного управління та регулювання системою освіти. Розкрито основні підходи до визначення термінів «управління», що слугують основою для формування загальних уявлень щодо теорії та практики управління та регулювання освітою та «державне управління» як один із видів управління.

Зазначено, внаслідок того, що освіта є складною системою, бо поєднує в собі велику кількість різноманітних організацій, установ, підприємств, потребує ефективного управління, його необхідність впливає з потреб реалізації цілей держави в цій сфері, яка проявляється через функції державного управління. Нині управління освітою в Україні здійснює перехід до моделі державно-громадської системи управління освітою.

Узагальнено основні підходи до трактування змісту поняття «державне регулювання» та розроблено схему механізму державного регулювання економіки. Розкрито дефініцію «державне регулювання системи освіти» як цілеспрямованого, чітко спланованого комплексу взаємопов'язаних заходів, які реалізує держава через спеціально уповноважені органи виконавчої влади (а також недержавні громадські органи), щодо організації діяльності національної системи освіти задля досягнення цілей державної економічної політики. Розроблено загальну схему державного регулювання системи освіти, в якій поняття «механізм» та «інструменти» співвідносяться як сукупність та елементи цієї сукупності, механізм включає в себе форми, методи та інструменти.

Ключові слова: освіта, державне управління, державне регулювання системою освіти, механізм державного регулювання.

Inefficient state management and regulation of education inhibits economic growth, social progress and development of individual abilities, creates obstacles to their realization.

The purpose of the article is to carry out a systematic analysis of the theoretical and methodological foundations of state administration and regulation of the education system in Ukraine.

The theoretical basis of the research was the works of domestic and foreign scientists, scientific research on state management and regulation of education in Ukraine.

It is noted that the development and implementation of constructive reforms requires the development of new mechanisms of state management and regulation of the education system.

It is noted that due to the fact that education is a complex system, because it combines a large number of various organizations, institutions, enterprises, it needs effective management, its necessity arises from the needs of the implementation of state goals in this area, which is manifested through the functions of state administration. Currently, education management in Ukraine is transitioning to the model of the state-public system of education management.

The main approaches to the interpretation of the meaning of the concept of "state regulation" as the intervention of state bodies to eliminate market failure and social risks are summarized, and a scheme of the mechanism of state regulation of the economy is developed. The definition of "state regulation of the education system" is revealed as a purposeful, clearly planned complex of interrelated measures implemented by the state through specially authorized bodies of executive power (as well as non-state public bodies), regarding the organization of the activities of the national education system in order to achieve the goals of the state economic policy. A general scheme of state regulation of the education system has been developed, in which the concepts of "mechanism" and "tools" are correlated as a totality and elements of this totality, the mechanism includes forms, methods and tools.

Key words: education, state administration, state regulation of the education system, mechanism of state regulation.

УДК 351.851

DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2024.44.13>

Мізерний В.І.

викладач кафедри менеджменту
Навчально-науковий Інститут
управління, економіки та бізнесу
Приватного акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад
Міжрегіональна Академія управління
персоналом»

Постановка проблеми. Стратегічними цілями економічних реформ в Україні визначено побудову стійкої, відкритої й конкурентоспроможної економіки, формування ефективною системи державного управління та підвищення добробуту українських громадян. Розробка та впровадження в життя будь-яких реформ безпосередньо залежить від професіональних якостей тих, хто буде цим займатися, адже без кваліфікованих кадрів реалі-

зувати конструктивні реформи неможливо. Це потребує перебудови освіти та нових механізмів державного управління та регулювання системою освіти.

Низька ефективність державного управління та регулювання освіти, безпосередньо або опосередковано зачіпає кожного з членів суспільства, адже освіта створює умови для реалізації людиною своїх можливостей та її адаптації до турбулентного середовища.

забезпечує отримання знань і професійних навичок, формує людський капітал, покращує якість життя і служить джерелом економічного зростання і соціального прогресу.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні та методичні аспекти державного управління системи освіти знайшли своє відображення у дослідженнях багатьох науковців. Так, Ю. В. Журавель визначено зміст державного регулювання в освітній сфері та запропоновано загальну схему механізму державного регулювання в контексті забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти в Україні. О. Л. Соколенко обґрунтовано доцільність державного регулювання сфери вищої освіти, визначено принципи державного регулювання вищої освіти, що дозволяють більш раціонально підходити до вибору методів і форм успішного державного впливу у визначеній сфері діяльності з метою розробки інструментів прямого регулювання. Автори статті [3] розкрили особливості механізму державного регулювання сфери вищої освіти задля досягнення розвитку національної економіки та розроблення напрямів впливу держави на ринок освітніх послуг вищої школи щодо його ефективного функціонування [1, 2, 3].

Проте недостатньо дослідженими є такі питання, як: розробка теоретичних положень щодо організаційно-економічного механізму державного регулювання освіти в Україні взагалі. Актуальність і наукова значущість окреслених проблем зумовили вибір теми статті.

Мета статті – здійснити системний аналіз теоретико-методичних основ державного управління та регулювання системи освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу. Питання загальної теорії управління взагалі та управління системою освіти, зокрема, знайшли своє відображення у багатьох зарубіжних дослідженнях. Праці всесвітньовідомих науковців, що розкривають закономірності процесу управління взагалі (М. Альберта, П. Вейла, М. Вудкока, Д. У. Дункана, М. Х. Мескона, Т. Пітері, Я. Планкетта, Р. Уотермана, Д. Френсіса, Р. Хейла, Ф.Хедоурі, Л. Яккока тощо) можуть слугувати основою для формування загальних уявлень щодо теорії та практики управління.

У науковій літературі існує багато визначень терміну «управління», як наприклад:

П. Друкер вважає, що управління – це особливий вид діяльності, що перетворює неорганізований натовп в ефективну цілеспрямовану і продуктивну групу. Управління як таке є і стимулюючим елементом соціальних змін, і прикладом значних соціальних змін [4].

На думку авторів книги М. Мескона, М. Альберта та Ф. Хедоурі управління організаціїю в наш динамічний час являє собою складну роботу, яку, не можна виконувати успішно, керуючись простими сухими завченими формулами. Керівник повинен поєднувати розуміння загальних істин і значущості численних варіацій, завдяки яким ситуації відрізняються одна від одної [5].

За Ф. Тейлором менеджмент – це мистецтво знати, що ти хочеш робити, а потім бачити, що вони роблять це найкращим і найдешевшим способом [6].

Одним із видів управління є державне управління. У Міжнародній енциклопедії соціальних і поведінкових наук стверджується, що державне управління – це термін, який використовується для визначення формальних процедурних та організаційних механізмів, згідно з якими державні службовці служать уряду, впроваджуючи та консультуючи щодо політики, а також керуючи ресурсами. Організаційні аспекти стосуються як загальних структур, так і взаємовідносин, що виникають в державних адміністраціях. Це може включати: організації, які складають державну службу, іноді їх називають урядовим механізмом; внутрішні організаційні заходи; та/або організаційну поведінку. Отже, організаційні аспекти можна вивчати в широкому сенсі або в межах кількох визначених областей [7].

Різні автори та вчені по-різному визначають державне управління. Наприклад, Леонард Д. Уайт визначає державне управління як узгодженість усіх тих операцій, метою яких є виконання або забезпечення виконання державної політики [8].

В. Малиновський вважає, що державне управління є видом діяльності держави, суттю якого є здійснення управлінського організуючого впливу шляхом використання повноважень виконавчої влади через організацію виконання законів, здійснення управлінських функцій з метою комплексного соціально – економічного і культурного розвитку держави, її окремих територій, а також забезпечення реалізації державної політики у відповідних сферах суспільного життя, створення умов для реалізації громадянами їх прав і свобод [9].

Систему освіти, яка поєднує в собі велику кількість різноманітних організацій, установ, підприємств, осіб не можна уявити без управління нею, причому управління освітою слід розглядати в межах загальної управлінської діяльності, тобто як відокремлену діяльність, що забезпечує таку організацію основної діяльності, за якої досягаються визначені цілі.

Крім того, управління в освіті здійснюється (або повинно здійснюватися) окремо від освітнього процесу та бути таким, щоб забезпечити досягнення цілей, що стоять перед системою освіти як з погляду сьогодення, так і в історичному (стратегічному) плані. Одночасно з цим, управління може здійснюватися тільки за наявності сформульованої мети», яку ставлять інші, зовнішні по відношенню до системи освіти, суб'єкти, це – держава, суспільство, підприємці тощо, тобто ті суб'єкти, інтереси яких перетинаються у сфері освіти.

Необхідність державного управління освітою впливає з потреб реалізації цілей держави в цій сфері, яка проявляється через функції державного управління. Функціями державного управління є основні напрями діяльності державних органів по забезпеченню виконання завдань державного управління. Вони мають конкретний зміст і здійснюються за допомогою конкретних засобів та форм управління.

Для здійснення управління створюються спеціальні органи з певною структурою, системою завдань, чітко окресленими функціями – це державні (федеральні), регіональні та муніципальні органи управління освітою,

Виділяючи соціальне значення управління, українські дослідники А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна, Л. Ю. Гордієнко розглядають державне управління як систему органів і посадових осіб, яка забезпечує регулювання і розвиток суспільства з метою досягнення певної мети [10].

Ми вважаємо цей підхід правильним, тому що управління здійснюється тільки для досягнення певного стану об'єкта впливу – поставленої мети, в іншому випадку який сенс управління.

Отже, освіта як система, поєднуючи в собі велику кількість елементів, не може задовольняти потреби суспільства і держави без управління нею, яке здійснюється окремо від освітнього процесу спеціально призначеним для цього органами (державними та громадськими). Органи державної влади формулюють мету, розробляють стратегію та пріоритетні напрями розвитку економічної політики, й, на її основі визначають цілі й завдання системи освіти (системи підготовки кадрів), без чого неможливе досягнення цілей та реалізація завдань державної економічної стратегії.

Звідси впливає висновок, що необхідність управління системою освіти продиктовано потребами досягнення цілей державної економічної стратегії (шляхом підготовки кваліфікованих кадрів) та реалізується через функції державного управління.

На думку Т. Лукіної, внаслідок того, що освіта є соціальною сферою, отже державне управління якістю ЗСО належить до одного з видів соціального управління та є специфічним видом суспільної діяльності, яка спрямована на підтримку та поліпшення якості й результативності функціонування галузі в цілому та загальноосвітнього і культурного рівня школярів зокрема. Вона виділяє складові системи державного управління якістю закладів освіти: об'єкт управління (тобто система ЗСО щодо її якості); єдина інформаційна система, що дає можливість систематично отримувати відомості про стан об'єкта, на який спрямовано управлінський вплив (національна система моніторингу якості ЗСО); генератор управлінських рішень (поєднання аналітичної системи з відповідним органом державного управління, що приймає конкретне управлінське рішення) та виконавча система, що здійснює безпосередній вплив на об'єкт управління через відповідний механізм державно-громадського управління якістю ЗСО з метою реалізації прийнятого рішення [11].

Нині управління освітою в Україні перебудовується в контексті зміни відношень між державою та системою освіти: переходу до державно-громадської системи управління освітою.

У Національній доктрині розвитку освіти України вказано, що управління освітою повинно здійснюватися на засадах інноваційних стратегій відповідно до принципів сталого розвитку, створення сучасних систем освітніх проектів та їх моніторингу; розвитку моделі державно-громадського управління у сфері освіти, в якій особистість, суспільство та держава стають рівноправними суб'єктами і партнерами [12].

О. Зайченко сформульовано зміст поняття «державно-громадське управління» яке управління, у якому поєднуються діяльність суб'єктів державних і громадських інституцій, що ґрунтується на добровільному встановленні державою та громадянами певних обов'язків в управлінні освітою в інтересах особистості, соціуму, влади. Воно передбачає тісний взаємозв'язок, співпрацю, постійний діалог і взаємодію державного (адміністративного) і громадського суб'єктів управління. Провідними принципами державно-громадського управління є науковість, професіоналізм, гуманізація, відкритість [13].

Автори джерела [14] вважають, що національні нормативно-правові акти в основному передбачили шляхи, принципи та моделі розбудови державно-громадського управління в освітній сфері, де основою мають стати

пріоритет прав і свобод людини і громадянина, верховенство права, взаємна повага та партнерство, репрезентативність органів громадського самоврядування, громадських об'єднань та інших інститутів громадянського суспільства і правоможність їх представників, обов'язковість розгляду пропозицій сторін, пріоритет узгоджувальних процедур, прозорість, відкритість та гласність, обов'язковість дотримання досягнутих домовленостей, взаємна відповідальність сторін тощо.

Регулювання є одна із функцій управління, суть якої полягає в організації та координації діяльності об'єкта в заданому напрямі. Термін «регулювання» у західній економічній практиці має два значення – широке і вузьке. У широкому розумінні, регулювання ототожнюється з державним втручанням взагалі, у вузькому – це, здебільшого, адміністративно-правова регламентація будь-якої діяльності. Окрім державного вирізняють ще регулювання з боку недержавних, у тому числі й громадських органів.

«Регулювання» зазвичай розуміється як втручання державних органів для усунення неспроможності ринку та соціальних ризиків. Це поняття не лише асоціювалося з різними значеннями в різних наукових дисциплінах, але й проникло в політичну практику. Взавши за відправну точку неоднозначну природу концепції регулювання, ця стаття досліджує різні регулятивні дискурси та обговорює специфіку німецьких дебатів щодо та розуміння цієї концепції. Головне твердження полягає в тому, що різні розуміння неможливо згладити розумними визначеннями. Натомість, плутанини у використанні регулювання можна уникнути, лише якщо конкретні академічні контексти та контексти практиків відображаються прозоро та рефлексивно [15].

Українські дослідники проблем державного регулювання економіки С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко під державним регулюванням розуміють вплив держави на соціально-економічні процеси за допомогою регулюючих методів та засобів через систему державних органів: законодавчих, виконавчих та судових [16].

Отже, термін «державне регулювання» включає в себе такі поняття, як: форма цілеспрямованої державної політики в життєво важливій сфері діяльності (державна політика в сфері освіти) на досягнення цілей; одна з функцій управління; державне втручання в економіку чи іншу галузь народного господарства (в широкому розумінні); адміністративно-правова регламентація будь-якої діяльно-

сті (у вузькому розумінні); вплив держави на соціально-економічні процеси за допомогою форм, методів та інструментів через систему державних органів.

Державне регулювання реалізується через організаційно-економічний механізм – сукупність форм, методів та інструментів державного регулювання. У науковій літературі немає також єдиної думки щодо набору певних елементів організаційно-економічного механізму державного регулювання та їх систематизації.

На нашу думку, найбільш вдалим щодо логічної послідовності та системного підходу до його побудови є механізм державного регулювання економіки викладений у С. В. Мочерного [14], але недоліком цього механізму є те, що відсутні цілі, які дають імпульс до руху в заданому напрямі.

Узагальнюючи вищевикладене, можемо зробити висновок, що державне регулювання освіти – це:

- по-перше, державна політика в сфері освіти – цілеспрямований вплив держави на соціально-економічні процеси через систему освіти для досягнення цілей їх стратегічного розвитку за допомогою форм, методів та інструментів;

- по-друге, одна з функцій управління системою освіти (аналіз, планування, організація (координація, регулювання, мотивація, контроль);

- по-третє, державне втручання в економічну, освітню чи інший вид діяльності національного господарства (в широкому розумінні);

- по-четверте, адміністративно-правова регламентація освітньої чи будь-якої діяльності (у вузькому розумінні);

- по-п'яте, комплекс засобів організаційно-економічного впливу на об'єкт, сферу діяльності.

Отже, державне регулювання системи освіти, на авторів джерела [18], це – цілеспрямований, чітко спланований комплекс взаємопов'язаних заходів, які реалізує держава через спеціально уповноважені органи виконавчої влади (а також недержавні громадські органи), щодо організації діяльності національної системи освіти задля досягнення цілей державної економічної політики.

Економічне піднесення призводить до зростання життєвого рівня населення, отримання підприємствами більш високих прибутків, що, в свою чергу, викликає підвищені вимоги до якості наданих послуг, їх відповідності кращим світовим та європейським стандартам у сфері освіти.

Рис. 1. Загальна схема державного регулювання системи освіти

Джерело: [розроблено автором]

Професійна освіта є не лише одним з найважливіших елементів, що формує людський капітал суспільства, але й визначальним фактором економічного зростання країни, тому роль освіти як чинника розвитку людського капіталу стала предметом вивчення таких вчених, як: М.Л.Агранович, Г. Беккер, Е. Деннісон, Дж. Мінцер, Т. Шульц тощо.

В Україні теоретичними дослідженнями організації управління та функціонування системи освіти, вивченням її економічних проблем займалися такі науковці, як: Д.П. Богиня, С.І. Бандур, О.А. Бугуцький, Ю.М. Краснов, Е.М. Лібанова, І.Г. Манцуров, В.В. Онікієнко, І.Л. Петрова, М.В. Шаленко. У їх працях розглянуті питання управління трудовими ресурсами, можливості й напрями їх використання; визначені соціально-економічні проблеми підготовки кваліфікованих працівників.

Предметом досліджень Л.І. Антошкіної, І.К. Бондар, І.С. Каленюк, М.Т. Боголіб, К.В. Корсака, О.П. Сологуб є проблеми організації ефективного управління системою освіти, регулювання вищої освіти як сфери економічної діяльності в системі ринкових відносин, вдосконалення фінансового забезпечення розвитку вітчизняної вищої освіти.

Так, Л.І. Антошкіна вважає, що система державного регулювання освітньої діяльності повинна будуватися за ієрархічним принци-

пом у такій послідовності: спочатку встановлюються функції системи, потім визначаються напрями економічної політики, що зумовлюють реалізацію цих функцій, наступний етап передбачає вибір інструментів, необхідних для втілення в життя цієї політики і, нарешті, розробляються заходи регулювання діяльності [19]. На нашу думку, доцільно поміняти місцями політику і функції, виходячи з того, що політика охоплює формулювання цілей розвитку, визначення напрямів їх реалізації та встановлення відповідних функцій державних органів, які будуть займатися реалізацією цих цілей. На наш погляд елементи механізму державного регулювання повинні бути розміщені в наступному порядку: політика, функції, механізм, інструменти. По-друге, ми цілком згодні з тим, що цілі державної політики в сфері освіти повинні відповідати цілям економічної політики, але не можуть ототожнюватися з ними (в джерелі [19] як цілі освітньої політики визначено економічне зростання, повна зайнятість, економічна ефективність, стабільний рівень цін, економічна свобода тощо).

Отже, освіта є не тільки «підгалуззю», яка необхідна для реалізації цілей економічної стратегії, але одночасно і одним із головних факторів економічного зростання (забезпечення потреб економіки кадрами) та відокремленою сферою діяльності, що має й свої

суто освітні цілі. По-третє, в дослідженні чи не вперше використано поняття «механізми» у сфері управління освітою. Дуже важливим є те, що автор дає аналіз інструментів та розкриває механізм їх дії [19].

Нами була здійснена спроба розкрити механізм більш ширше, дати перелік головних інструментів державного регулювання системи освіти й систематизувати їх за певними критеріями (рис. 1).

Отже, поняття «механізм» та «інструменти» співвідносяться як сукупність та елементи цієї сукупності, механізм включає в себе форми, методи та інструменти, через які суб'єкт здійснює вплив на об'єкт або регулює його діяльності (втручання в неї), а тому загальна схема державного регулювання системи освіти повинна мати таку структуру (див. рис. 3).

Необхідність формування ефективного організаційно-економічного механізму державного регулювання системи освіти в Україні випливає з потреб реалізації цілей державної політики в цій сфері – забезпечення перспективних потреб економіки кваліфікованими кадрами та ліквідацію диспропорцій між підготовкою фахівців і попитом на них на ринку праці, що й зумовило вибір теми, мету та зміст дослідження.

Висновки дослідження та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Огляд сучасних досліджень з питань теорії та практики державного регулювання освіти свідчить про недостатню увагу до проблем формування організаційно-економічного механізму державного регулювання освіти в Україні з боку зарубіжних та вітчизняних науковців. Наявні дослідження зачіпають, головним чином, питання організації навчального процесу та управління системою освіти, загалом, та вищою і післядипломною освіти, зокрема, а також розкривають окремі форми, методи та інструменти державного регулювання цієї сфери.

Наразі в цілому проблема державного регулювання системи освіти не вирішена. Зокрема, залишається дискусійним питання: як сформувати ефективний організаційно-економічний механізм державного впливу на систему освіти, щоб пропозицію освітніх послуг ЗВО за рівнями, напрямками підготовки привести у відповідність до попиту на працівників за видами економічної діяльності та професійними групами на ринку праці у середньостроковій перспективі.

Актуальність даної теми визначається як вимогам теорії, що потребує розробки, обґрунтування та застосування нових методичних підходів й положень щодо формування ефек-

тивного організаційно-економічного механізму державного регулювання системи освіти в Україні, так і практичними завданнями реформування системи освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Журавель Ю. В. Теоретико-методологічні аспекти державного регулювання сфери освіти. *Регіональна економіка*. 2021. № 2 (100). С. 125–139. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-2-12>.
2. Соколенко О. Л. Засади державного регулювання вищої освіти в Україні. *Право та державне управління*. 2023 р. Вип. 2. С. 296–300.
3. Мельникова О., Олійник Ю. Державне регулювання сфери вищої освіти як елемент розвитку національної економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 1, т. 80. С. 7–19.
4. Peter F. Drucker. *A New Discipline, Success*. 1987. P. 17–20.
5. Mescon Michael H., Michael Albert, Franklin Khedouri. *Management*. Manhattan: Harper & Row. 1988. P. 777.
6. Taylor, F. W. (1911). *The principles of scientific management*. NuVision Publications, LLC.
7. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. Reference Work. Second Edition. Editor-in-Chief James D. Wright. University of Central Florida, Orlando, FL, USA. 2015.
8. *Introduction to the Study of Public Administration*. By Leonard D. White. New York: The Macmillan Company. Revised Edition. 1939. P. 611.
9. Малиновський В. Я. Державне управління: навчальний посібник. Київ: Атіка. 2009. 608 с.
10. Державне управління / Мельник А. Ф., Оболенський О. Ю., Васіна А. Ю., Гордієнко Л. Ю. Київ: Знання-Прес, 2003. 343 с.
11. Лукіна Т. О. Державне управління якістю загальної середньої освіти в Україні: дис... д-ра наук з держ. управління: 25.00.02 / Національна академія держ. управління при Президенті України. Київ, 2005. 526 с.
12. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 берез. 2021 р. № 179. Законодавство України: веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення: 20.11.2024).
13. Зайченко О. І. Державно-громадське управління в системі освіти району. *Теорія та методика управління освітою*. 2009. № 2. URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ttmuo/2009_2/09saiesr.pdf (дата звернення: 25.11.2024).
14. Kononenko, V., Lapshyn, S. and Pylypenko, T. State-public management of education in Ukraine. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*. 2020. Vol. 1. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1548> (Last accessed: 25.11.2024).
15. Döhler, M., Wegrich, K. Regulierung als Konzept und Instrument moderner Staatstätigkeit. *Zeitschrift für Public Policy*. 2020. Vol. 3(1), P. 31–52. URL: <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168ssoar-413677> (Last accessed: 27.11.2024).

16. Чистов С. М., Никифоров А.Є., Куценко Т.Ф. Державне регулювання економіки : навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2000. 316 с.

17. Економічна енциклопедія / за ред. С.В. Мочерний. Київ : Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с.

18. Karbovska L.O., Mazur Y.V., Zhelezniak K.L. State policy of regulation of demand and supply

of specialists with higher education: problems and prospects: collective monograph. *Globalisation processes in the world economy: problems, trends, prospects*. Riga, Latvia: Baltija Publishing,. 2023. 528 p. S. 137–212.

19. Антошкіна Л.І. Економіка вищої освіти: тенденції та перспективи реформування. Київ: Видавничий дім «Корпорація», 2005. 368 с.